

IDEOLOGIE I DOKTRYNY

Współczesne ideologie i doktryny polityczne

Pojęcia

Ideologia a doktryna polityczna – relacje zachodzące pomiędzy ideologią, doktryną a programem politycznym

Funkcje ideologii w życiu publicznym

Założenia współczesnych ideologii politycznych:

- a) chrześcijańska demokracja
- b) konserwatyzm
- c) liberalizm
- d) socjaldemokracja

Wyjaśnij pojęcia:

- **ideologia** – system idei, przekonań odwołujących się do określonego zestawu podstawowych wartości, który wpływa na życie polityczne, czyli ma zwolenników i sympatyków kupionych wokół osób, partii, ruchów politycznych.
- **doktryna** – to wynikający z określonej ideologii, uporządkowany zbiór poglądów na życie polityczne danego społeczeństwa z zagadnieniem władzy i ustroju państwa na czele. Doktryna musi zawierać wskazania teoretyczne i praktyczne, jak zrealizować te poglądy w określonym czasie i przestrzeni.
- **solidaryzm społeczny** kierunek społeczno-polityczny, który zakłada, że podstawową cechą społeczeństwa jest naturalna wspólnota interesów wszystkich grup i warstw społecznych niezależnie od istniejących między nimi różnic majątkowych i społecznych.
- **interwencjonizm państwowy** – (WIKIPEDIA) teoria ekonomiczna zalecająca bezpośrednie interwencje państwa w rynek. Interwencjonizm może przybierać różne formy. Może to być:
 - bezpośrednie finansowanie niektórych inwestycji gospodarczych z kasy państwowej, np. budowy autostrad
 - "ratowanie" upadających przedsiębiorstw przez preferencyjne kredyty, oddłużanie i ewentualnie przejmowanie upadłych przedsiębiorstw na własność skarbu państwa
 - bezpośrednie dotacje do nierentownej produkcji lub usług
 - skupowanie przez państwo nadmiaru niektórych towarów i ich późniejsze sprzedawanie w celu utrzymania stałego poziomu cen.
 - uczestniczenie przez państwo w grze na rynkach finansowych poprzez posiadanie pakietów akcji wybranych przedsiębiorstw oraz emisję własnych papierów wartościowych (np. obligacji)
 - bezpośrednia interwencja państwa w rynek walutowy - polegająca np. na utrzymaniu kursu własnej waluty przez wykupywanie obcych walut na rynku wewnętrznym
 - wprowadzanie monopolu państwowego w niektórych sektorach gospodarki, np. produkcji mocnych alkoholi
 - regulacja rynku poprzez wprowadzanie systemu koncesjonowania niektórych form działalności gospodarczej np. w celu obrony słabszych podmiotów przed silniejszymi
 - płynną regulację podstawowych stóp procentowych, nie wynikających z bezpośredniej podaży pieniądza na rynku lecz przeciwnie zapobiegającej potencjalnym, niekorzystnym zjawiskom na rynku.
 - "pompowanie" pieniędzy na rynek poprzez pomoc socjalną (np. zasiłki dla bezrobotnych)
 - stosowanie systemu podatkowego, którego celem jest nie tylko pozyskiwanie środków do budżetu państwa ale także regulacja rynku przez np. różnicowanie stóp podatkowych w różnych sektorach gospodarki, czy ulgi inwestycyjne.

- regulacja rynku poprzez nakazowe rozbijanie naturalnych i wymuszonych monopoli zagrażających utrzymaniu prawdziwej konkurencji.
- Teorię interwencjonizmu stworzył John Maynard Keynes, który twierdził, że w okresie dekonunktury państwo może łagodzić jej skutki społeczne i ekonomiczne przez bezpośrednie "wpompowanie" pieniędzy podatników w gospodarkę. W okresie dekonunktury zachodziło jego zdaniem zjawisko samonapędzającego się "zwijania" gospodarki, polegającego na jednoczesnym spadku produkcji wynikającego ze zmniejszenia się podaży na rynku i automatycznym ubożeniem społeczeństwa powodującego dalsze zmniejszanie podaży. Aby zlikwidować to niekorzystne zjawisko należało zdaniem Keynesa wpompować w tym okresie pieniądze do gospodarki przez tworzenie miejsc pracy bezpośrednio finansowanych przez państwo, zaś w okresie koniunktury "przykręcać finansową śrubę", poprzez ograniczanie podaży pieniądza.
- **subsydiarność** (pomoc) – subsydiarność jest bardzo ważną cechą ustrojową państw demokratycznych. Oznacza ona, że wszelkie decyzje powinny zapadać na szczeblu możliwie najbliższym obywatelom, a więc raczej w gminach, regionach itp. niż w centrum administracyjno-rządowym. Termin "subsydiarność" wywodzi się z łacińskiego słowa subsydlum, oznaczającego pomoc, wsparcie, siły rezerwowe. Sam ten termin sugeruje więc, że władza powinna mieć znaczenie pomocnicze, wspierające w stosunku do działań jednostek, które ją ustanowiły. Koncepcja subsydiarności - w odniesieniu do państwa - zakłada wobec tego istnienie społeczeństwa obywatelskiego, zaangażowanego w rozwiązywanie swoich problemów.

Każda ideologia określa:

- rolę jednostek i wspólnot, takich jak: rodzina, klasa, naród, państwo (formułuje pojęcia, zasady, znaczenie i relacje między nimi)
- kształt oraz zasady funkcjonowania instytucji społecznych, ekonomicznych oraz politycznych
- potrzebę zachowania istniejącego porządku politycznego, ekonomicznego, społecznego lub jego modyfikacji (zmian) bądź odrzucenia i zastąpienia go nowym

Cechy ideologii:

- mają na celu zyskanie zwolenników dla określonych wartości i przekonań
- dążą do podkreślania różnic między własnym systemem przekonań a innymi systemami występującymi w przeszłości i współcześnie
- naczelnne racje zawarte w ideologiach są sformułowane tak, aby były odbierane jako jasne i niepodważalne
- są trudno podatne na innowacje
- własne założenia uznają za nie podlegające dyskusji
- w sposób emocjonalny odnoszą się do tego, co głoszą
- żądają przynależności
- są powiązane z instytucjami mającymi na celu umacnianie i wprowadzenie w życie głoszonych przekonań

Ideologia a doktryna polityczna – relacje zachodzące pomiędzy ideologią, doktryną a programem politycznym

Ideologia jest pojęciem szerokim. Doktryna konkretyzuje idee i poglądy właściwe ideologii w określonej rzeczywistości – w czasie i przestrzeni. Twórcy doktryny adaptują daną ideologię do czasów im współczesnych w określonej przestrzeni (kraj, obszar geograficzny). Oprócz tego doktryna określa sposoby osiągnięcia celów sformułowanych w ideologii – określa zespół działań, które powinny umożliwić osiągnięcie zakładanych celów. Partia polityczna odwołuje się do konkretnej doktryny politycznej i formułuje program, w którym oprócz określonych celów i zadań, wynikających z wybranej doktryny, przedstawia się również

sposoby zdobycia władzy w danym państwie oraz proponuje się konkretne ustawy lub działania, skutkiem których będzie wprowadzenie tych założeń w życie.

Funkcje ideologii w życiu publicznym

- **uprawomocniają istnienie różnych ugrupowań politycznych** – polega na tym, że ideologie nadają sens istnieniu różnych ugrupowań politycznych; uzasadniają istnienie różnych ugrupowań; nadają im legitymizację – pokazują, że działają one w imię społecznych ideałów
- **funkcja programowo – polityczna** – polega na tym, że ideologie wpływają na kształt programów politycznych partii i ruchów społecznych; określają cele zawarte w poszczególnych programach i mają wpływ na określenie dróg osiągnięcia tych celów
- **funkcja poznawcza** – polega na tym, że ideologia tworzy określony obraz świata. Jednostka społeczna wybierając, którąś ideologię, uzyskuje klucz do poznania i zrozumienia mechanizmów rządzących życiem społecznym
- **funkcja integrująca** – łączy ludzi, którzy identyfikują się z określonymi poglądami

Założenia współczesnych ideologii politycznych:

a) konserwatyzm

- **ideologowie konserwatyzmu** – Edmund Burke, Francis-Rene Chateaubriand, Joseph de Maistre, Benjamin Disraeli, Margaret Thatcher
- **wartości** – tradycja, naród, rodzina, hierarchia, autorytet, odpowiedzialność, wolność osobista, własność, poszanowanie prawa
- **jednostka** – jednostka ludzka nigdy nie będzie doskonała gdyż jest skażona grzechem pierworodnym; człowiek nie jest racjonalny i kieruje się w swym działaniu emocjami i instynktami. Człowiek powinien szukać wskazówek w religii i odwoływać się do uznanych autorytetów. Ludzie nie są sobie równi – konserwatyści uznają nierówności społeczne za naturalne.
- **społeczeństwo** – społeczeństwo jest całością, a wspólnota jest nadrzędna wobec jednostki. Społeczeństwo jest hierarchiczne (co wynika z nierówności jednostek). Rozwojem społeczeństwa powinna rządzić zasada ciągłości historycznej – bardzo ważna jest tradycja i zasady przekazywane z pokolenia na pokolenie, które są gwarantem ładu społecznego. Dopuszczają zmiany ale tylko ewolucyjne – są przeciwni jakimkolwiek zmianom gwałtownym (np. rewolucjom).
- **ustrój polityczny** – najlepszym ustrojem jest demokracja przedstawicielska; opowiadają się za silnym państwem, władzą elit i rządami prawa.
- **ustrój gospodarczy** – gospodarka powinna opierać się na prywatnej własności i wolnym rynku. Własność prywatna jest gwarancją wolności i źródłem bogactwa narodu. Są zwolennikami ograniczenia roli państwa w gospodarce

b) liberalizm

- **ideologowie liberalizmu** – John Locke, Charles Montesquieu, Adam Smith, John Stuart Mill, Alexis de Tocqueville, Benjamin Constant, Ludwig von Mises, Friedrich von Hayek, Karl Popper
- **wartości** – wolność, indywidualizm, racjonalność, równość wobec prawa, tolerancja, pluralizm, własność prywatna
- **jednostka** – człowiek posiada zarówno zalety jak i wady (np. egoizm). Człowiek myśli i działa racjonalnie. Wszyscy ludzie mają prawo do wolności, własności i bezpieczeństwa – są to prawa naturalne, przynależne każdemu człowiekowi od urodzenia. Życie człowieka zależy od niego samego (jak sobie pościelesz tak się wyśpisz). Liberalowie są zwolennikami indywidualizmu.
- **społeczeństwo** – zgodnie z prawami naturalnymi wszyscy ludzie są równi wobec prawa i wolni i mają prawo do szczęścia. Instytucje społeczne powinny stwarzać ludziom warunki do korzystania z przyrodzonych praw lecz ich nie gwarantują – człowiek sam musi zadbać o siebie i swój dobrobyt. Od niego zależy czy go osiągnie czy też nie. Ludzie są zdolni bądź

nie, pracowici bądź nie – różne aspekty wpływają na ich pozycje w społeczeństwie. Ludzie powinni mieć możliwość swobodnego rozwoju, i to od nich zależy czy z tego skorzystają. Spółeczeństwo nie składa się z równych jednostek gdyż te jednostki różnie się rozwijają i różnie pracują jednak wszystkie jednostki mają takie same warunki rozwoju.

- **ustrój polityczny** – rozdział między państwem a społeczeństwem obywatelskim; rządy konstytucyjne oparte na zasadzie podziału władz – republika lub monarchia parlamentarna. Państwo powinno zapewniać funkcje podstawowe: zapewnić poprzez odpowiednie prawodawstwo bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne oraz warunki swobodnego działania jednostek – państwo typu „nocny stróż”.
- **ustrój gospodarczy** – gospodarka wolnorynkowa. Są zwolennikami „niewidzialnej reki rynku” – uważają, że rynek „sam się nastawia” i nie należy mu w tym przeszkadzać. Przeciwnicy ingerencji państwa w gospodarkę.

c) chrześcijańska demokracja

- **ideologowie i ich dzieła:**
 - papież **Leon XIII** – encyklika *Libertas* 1888, encyklika *Rerum novarum* (1891)
 - papież Pius XI – encyklika *Quadragesimo anno* (1931)
 - papież Jan XXIII encyklika *Mater et magistra* (1961); encyklika *Pacem in teris* (1963)
 - papież Paweł VI – encyklika *Populorum progressio* (1967)
 - papież Jan Paweł II – encyklika *Redemptor hominis* (1979); encyklika *Laborem exercens* (1981); encyklika *Sollicitudo rei socialis* (1987)
 - dokumenty II Soboru Watykańskiego
- **wartości** = wartości chrześcijańskie; podstawą wszystkich wartości jest wiara w Boga. Są to: godność osoby ludzkiej, solidarność, odpowiedzialność, jedność praw i obowiązków, rodzina, własność prywatna, praca, pluralizm, pokój.
- **jednostka** – człowiek powinien pamiętać, że oprócz życia na Ziemi czeka go jeszcze życie wieczne, które zależy od niego samego. Podstawą postępowania jednostki powinno być poszanowanie zasad moralnych, na których opierają się wartości społeczne i polityczne. najważniejszą wartością jest tutaj godność osoby ludzkiej, którą należy szanować. Z tego wynika poszanowanie i respektowanie praw człowieka.
- **społeczeństwo** – jednostki w społeczeństwie nie powinny walczyć ze sobą i konkurować lecz postępować zgodnie z zasadami solidaryzmu społecznego i dobra wspólnego. Społeczeństwo jest utożsamiane z organizmem, który powinien rozwijać się harmonijnie, w którym funkcjonują różne jednostki i grupy, z których każda ma swoje zadanie do wykonania, i które wzajemnie się uzupełniają. Szczególną grupą społeczną jest rodzina.
- **ustrój polityczny** – ustrój demokratyczny, w którym respektuje się prawa człowieka. Konkretnie rozwiązania ustrojowe powinny być zgodne z wolą większości obywateli. Duży nacisk kładzie się na rozwój samorządu lokalnego. Zwolennicy zasady subsydiarności (pomocniczości) państwa – władza polityczna powinna się zajmować się jedynie ogólnym kierowaniem, kontrolą oraz karaniem nadużyć. Powinna organizować i koordynować działania wspólnot na niższych szczeblach, pozostawiając im jednocześnie swobodę działania.
- **ustrój gospodarczy** – należy respektować własność prywatną gdyż własność chroni jednostkę przed zniewoleniem i zapewnia jej byt. Popiera się społeczną gospodarkę rynkową – zysk właściciela firmy jest skutkiem nie tylko pomysłu i włożonego kapitału, ale również pracy ludzkiej (wszystkich pracowników); za pracę te ludzie powinni być uczciwie wynagradzani. Instytucje polityczne i gospodarcze powinny zaspokoić człowiekowi godziwe warunki rozwoju. Człowiek nie powinien koncentrować się jedynie na dobrach materialnych; powinien postępować zgodnie z zasadą aby „bardziej być” niż „więcej mieć”.

d) socjaldemokracja

- **ideologowie** – Ferdynand Lassalle, Edward Bernstein, Karol Kautsky, Leon Blum, Sidney Webb, George Bernard Shaw, Harold Laski, Willy Brand, Olof Palme, Francois Mitterrand
- **wartości** – równość, sprawiedliwość społeczna, wolność, solidarność, wspólnota

- **cel** – dążenie do zbudowania ustroju społecznego opartego na zasadzie sprawiedliwości społecznej. Warunkiem stworzenia takiego ustroju miałyby być wprowadzenie własności społecznej lub taki podział dochodów, którego skutkiem byłoby niwelowanie nierówności społecznych (zabieramy bogatym i dajemy biednym).
- **jednostka** – w każdej jednostce tkwią możliwości i talenty, które mogą się rozwinąć w sprzyjających warunkach społecznych. Szanse jednostki zależą od tego, czy urodziła się w bogatej rodzinie czy biednej.
- **społeczeństwo** - 100 lat temu - w społeczeństwie istnieją dwie klasy – burżuazja i proletariąt, które są w konflikcie ze względu na uprzywilejowaną pozycję burżuazji. Dążenie do zniwelowania nierówności społ. poprzez reformy społ. Obecnie – reformy przeobraziły społeczeństwo; zostały zlikwidowane podstawowe nierówności i konflikty społeczne, najniższe grupy są objęte zabezpieczeniem socjalnym
- **ustrój polityczny** - państwo demokratyczne, oparte na demokratycznych zasadach i wartościach – tylko w państwie demokratycznym można zrealizować przyjęty program reform
- **ustrój gospodarczy** – do II wojny – zwolennicy uspołecznienia własności. Obecnie – zwolennicy własności prywatnej ale pod warunkiem zapewnienia sprawiedliwego podziału wytwarzanych dóbr. Idea „państwa dobrobytu”